

any teenager who has made his or her first experience in online chatting knows that CMC uses not the same language as in books but something similar to spoken language.

Conclusions. The language serves as a portrait-building to each personality, identifying the place and the role in society. Examining the way people speak in different social contexts provides a wealth of information about the way language works, as well as the social relationships in a community. We can consider language and society as two inevitably interacting phenomena that reflect all possible changes in human's activities and life.

Perspectives for further investigation. The relationship between the language and society has always been a matter of vital importance and interest within sociolinguistics, discourse analysis and other disciplines. As we know, language is a subject of constant development, new words, word combinations and structures appear day by day presenting the social variable of various groups. Such new phenomena demand further investigations in the sphere of sociolinguistics.

The list of references

1. Aries E. Men and women in interaction : Reconsidering the differences / E. Aries. – Oxford : Oxford University Press, 1996.
2. Crystal D. English as a global language / D. Crystal. – Cambridge : Cambridge University Press, 1997.
3. Greenberg B. Teenage as a Second Language / B. Greenberg, J. Powell-Lunder. – Adams Media, 2010.
4. Labov W. The study of language in its social contexts / W. Labov // Stadium Generale. – Vol. 23.
5. Milroy J. Linguistic Change, Social Network and Speaker Innovation / J. Milroy, L. Milroy // Journal of Linguistics. – Vol. 21. – No 2.
6. Herring S. Computer-mediated communication: Linguistic, social and cross cultural perspectives / S. Herring. – John Benjamin's pub. com., 1996.
7. Tannen D. Gender and discourse / D. Tannen. – New York : Oxford University Press, 1994.
8. Trudgill P. Sociolinguistics: An introduction to language and society / P. Trudgill. – 4th edn. – London : Penguin Books, 2001.
9. [Electronic resource]. – Access mode : www.BBC.co.uk/Gloucestershire/
10. Dialects [Electronic resource]. – Access mode : www.cal.org/ebonics

Статтю подано до редколегії
22.03.2012 р.

УДК 81'373.7

О. А. Демянюк – аспірант Київського національного лінгвістичного університету

Розвиток фразеологізмів німецької мови на позначення ціннісного ставлення до праці: діахронічний аспект

Роботу виконано на кафедрі німецької філології КНЛУ

Статтю присвячено дослідженню діахронічного аспекту вираження національно-культурної специфіки ставлення до праці в німецькій фразеології.

Ключові слова: ціннісна картина світу, фразеологічна картина світу, лінгвокультурний концепт, діахронічний аспект, ставлення до праці.

Демянюк О. А. Развитие фразеологизмов немецкого языка, обозначающих отношение к труду: диахронический аспект. Стаття посвящена исследованию диахронического аспекта выражения национально-культурной специфики отношения к труду в немецкой фразеологии.

Ключевые слова: ценностная картина мира, фразеологическая картина мира, лингвокультурный аспект, диахронический аспект, отношение к труду.

Demianiuk O. A. Diachronic Aspect of Evolution of the German Language Idioms, that Represent Their Attitude to Work. The article is devoted to investigation of diachronic aspect of national-cultural peculiarities of German idioms to represent the attitude to work.

Key words: axiological picture of the world, phraseological picture of the world, lingvo-cultural aspect, diachronic aspect, attitude to work.

Постановка наукової проблеми та її значення. На тлі підвищеного інтересу до вивчення фразеології особливої уваги заслуговують дослідження глибинних зв'язків між фразеологією і національним менталітетом. Антропологічний підхід передбачає вивчення мови в тісному зв'язку зі свідомістю і мисленням людини, її культурою та духовним життям. У мові відбуваються інтерпретації людиною світу, а тому різні мови виявляються різними світобаченнями. Продуктивним є вивчення ціннісних відношень через асоціативний перетин ціннісних орієнтацій. Наприклад, вивчаючи ставлення до праці, можна вивести типи ставлення до власності, змагання, грошей, бідності/багатства, авторитетів, навчання та ін.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Фразеологія є тим мовним матеріалом, який безпосередньо пов'язаний із духовною культурою певного етносу. В образній природі фразеологізмів яскраво відображена національна картина світу, зафіксовані народні традиції, звичаї, міфологічні й релігійні уявлення, у яких виявляються культурно-історичні, духовні цінності народу та його пріоритети. Фразеологізми, що відображають типові уявлення, можуть виконувати роль еталонів, стереотипів культурно-національного світобачення чи вказувати на їхній символічний характер і в цій якості виступати мовними експонентами культурних знаків.

Аналіз образів фразеологізмів показує, що ці образи є відображенням способу світобачення і можуть бути визначені в рамках культурних кодів як сукупність «окультурених уявлень про картину світу деяких соціумів» [7, 20–21]. Історичний та етимологічний підходи до аналізу культурно-національної інформації вказують лише на вихідну для образного змісту цього фразеологізму інформацію. На часовому проміжку культурно-національна значимість фразеологізму досягається на основі рефлексивно-несвідомого чи свідомого співвіднесення живого значення з тими кодами культури, якими володіє мовець. Вони формують систему координат, котра містить і відтворює еталони культури [1, 14]. Таких кодів може бути декілька. Найбільш значущими для свідомості можуть бути ті, які відображені як настанови для християн у релігійних текстах: *arbeiten, bis [daß] (ihm) die Schwarte knackt [kracht]* (працювати так, що кістки ломить), *sich Schwielen an die Hände arbeiten* (заробити мозолів), *arbeiteten auf Deibel komm raus* (до сьомого поту). Це також можуть бути настанови народної мудрості, відображені в народних прислів'ях, та вирази, які є еталонами побутового досвіду: *Ein schlechtes Handwerk, das seinen Meister nicht ernährt* (погане те ремесло, що майстра не прогодує), *Arbeit bringt Brot, Faulenzen/Faulheit Hungersnot* (праця людину годує, а лінь марнує).

Із цих позицій семантичний простір мови визначається як частина національної концептосфери, яка виражається в мовних знаках, у тому числі і фраземах. Вивчення мовної семантики фразеологічних одиниць дає доступ до концептів свідомості, у яких закодовані й структуровані знання про світ. Семантичний простір мови народу охоплює різні види і рівні набутих знань, які відображено в мовних знаках соціальної, побутової, технічної, наукової, міфологічно-релігійної, художньої сфери життя етносу.

Дослідження антропоцентричних фразеологізмів в аксіологічному аспекті реалізується у межах аксіологічної фразеологічної діади, яка являє собою єдність двох блоків: а) фразеологізми, семантика яких корелює з конвенціональними цінностями; б) фразеологізми, семантика яких корелює з конвенціональними антицінностями.

Модель ціннісної картини світу є спробою комплексного осмислення цінностей у мові. Для різних видів оцінних відношень (ставлення до старших, молодших, дітей; до жінок та чоловіків; тварин; до власності, здоров'я, хвороб, смерті, змагань, ігор, до праці, подвигу, чуда, буденності, житла, до землі та неба, до явищ природи, часу та простору) слід розмежовувати етнокультурний та соціокультурний плани [3, 117].

Ціннісна картина світу в мові містить загальнолюдську та специфічну частини, дослідження яких проводиться через визначення номінативної густоти об'єктів. Ціннісні установки співвідносні з юридичними, релігійними, моральними кодексами, загальноприйнятими судженнями здорового глузду, типовими фольклорними та відомими літературними сюжетами.

До характерних рис жителів Німеччини завжди належали прагнення до суспільного порядку, зумовленого соціальною ієрархією; бережливе ставлення до сім'ї; дотримання законів та бого-

боязливість [5]; акуратність та педантичність у виконанні роботи; працелюбство; дисциплінованість; підпорядкування; визнання авторитетів [9]. Розглянувши етимологію та передумови формування ставлення німецького народу до праці, слід враховувати, що в основі німецької культури лежать два початки: культура варварських племен та культурна традиція античного світу, представлена ціннісною системою Західної Римської імперії [2, 16].

Варварські племена не приділяли багато уваги роботі, вони жили полюванням та, частково, землеробством. Саме слово ahd *arbed* позначає важку працю, бідність, важку ситуацію. Робота в давніх германців була пов'язана з вимушеною потребою, примусом, стражданням та виснаженням *Mühe und Arbeit* (праця та страждання). У період Великого переселення народів на перший план виходить військова справа, а вся турбота про житло, домашнє господарство та праця на полі (ahd. *zi akkare gangan*: nhd. *das Feld bebauen* працювати на полі) лягає на плечі жінок, старших і найслабших членів сім'ї [6].

Біблія не формує однозначного ставлення до праці, вирази *Wer da hat dem wird gegeben* (багаті стають лише багатшими, а бідні біднішими), *Sie sähen nicht, sie ernten nicht* (про тих, хто не займається ніяким ремеслом, а живе, паразитуючи, з податків робітників), *Der eine Sät, der andere erntet* (хтось приклав зусиль, а інший пожинає плоди) не спонукають до праці та покращення життя, робота лишається засобом виживання: *Einen Kelch trinken bzw. bitten, das der Kelch vorübergehe* (про важку неприємну роботу), *sein Kreuz tragen/auf sich nehmen* (терпляче виконувати неприємне завдання), *des Tages last und Hitze tragen* (взяти на себе всю важку роботу), *Marthadienste* (принизлива робота по дому, на кухні, що протиставляється інтелектуальній праці). Проте Біблія закликає любити свою роботу, гарно та старанно її виконувати: *der Schatz im Acker* (справа, якій людина віддається), *unter aller Kanone* (робота не відповідає потребам), *mit Feuereifer arbeiten* (робота кипить), *sich ins Buch des Lebens eintragen* (лишити слід в історії своєю діяльністю), *Gott sah das es gut war* (похвала гарній роботі), *im kleinen treu sein* (похвала за сумлінне виконання завдання).

Перші ремісники раннього Середньовіччя були невільниками, що втікали до міст та здобували там свободу *Stadtluft macht frei* (міське повітря розкріпає). Великі міста потребували людей різних професій, проте деякі з них були непопулярними: *Scharfrichter, Henker, Schinder, Abdecker, Züchtiger, Totengräber, Hure* (судові виконавці, кати, копачі могил, повії); крім того, людей цих професій та членів їх сімей уникають, переслідують, зневажають. Із професіями мельника, пастуха, кравця, нічного вартового, сторожа, експонента, музики були пов'язані негативні асоціації. Знаково, що фразеологізми, в основі структури яких лежать назви цих професій, містять негативну оцінку: *sich den Henker um etwas scheren / den Henker nach etwas fragen* (не турбуватися ні про що), *zum Henker gehen/sich zum Henker scheren* (зникнути), *hols der Henker!; hol mich der Henker!; weiß der Henker!; beim, zum Henker!* (лайка), *Frieren wie ein Schneider* (сильно мерзнути), *herein wenn's kein Schneider ist* (заходьте, якщо ви не кравець, що вимагає оплати своїх рахунків), *aus dem Schneider sein* (вистояти у важкій ситуації), *von Tuten und Blasen keine Ahnung haben* (бути недалеким / дурним) – робота нічного вартового (щогодини сурмити в сурму), що погано оплачувалась.

Більшість селян-землеробів намагаються здобути професію коваля, кравця, пекаря та ін. Ремесло почало годувати людину: *Handwerk hat goldenen Boden; von seiner Hände Arbeit leben* (заробляти на життя), *durch Fegefeuer gehen* (пройти бойове хрещення, здобути професію).

Поняття «праця» потребувало переоцінки, яка відбувається в XVI–XVII ст. унаслідок Реформації М. Лютера. Його настанови вчили, що Бог дав кожному талант (*Geist*), і завдання людей його знайти, використовувати, розвивати, бути ініціативним, законслухняним, роботящим – і у своєму ремеслі кожен знайде своє щастя (*den Geist nicht auslöschen; der Geist weht wo er will; der Geist ist willig aber das Fleisch ist schwach; Gott sah, dass es gut war; viele sind berufen aber wenige sind ausgewählt*). Вибудовується модель протестантської етики праці, за якою робота є обов'язком, що не піддається сумніву. Реформаторські ідеї знайшли відгук у душах селян, що призвело до заворушень та Селянської війни 1524–1525 рр., мотивом якої став сталий вираз *Als Adam Hackt und Eva spann, wo war damals der Edelmann*, та поступового розпаду феодалізму. Реформаторський рух став передумовою формування протестантсько-кальвіністської моралі у формі пруських чеснот, що їх сформулював король Фрідріх-Вільгельм I на початку XVIII ст. До них належали щирість, скромність, старанність, послух, прямотинійність, почуття справедливості (лат. *Suum cuique* – кожному

своє), богобоязливість (*Jeder soll nach seiner Fassung selig werden*), категоричність (щодо себе та інших), хоробрість, любов до порядку, дисциплінованість, почуття обов'язку, пунктуальність, чесність, самовідданість (*Wer je auf Preußens Fahne schwört, hat nichts mehr, was ihm selbst gehört*), бережливість, мужність, без жалю до себе (*Lerne leiden ohne zu klagen*), вірність, непідкупність, субординація, стриманість (*Mehr sein als scheinen!*), надійність. Релігія та освіта дали можливість виховати в громадян пруські чесноти, які, у свою чергу, забезпечували державу слухняними та старанними працівниками. З того часу існує вираз *pour le Roi de Prusse* – «für den König von Preußen», тобто «задарма».

На сьогодні фразеологічна картина ставлення німецького народу до праці охоплює такі категорії, як «старанність» (*der beste Pferd im Stahl*), «винагорода» (*hundertfältige Frucht tragen*), «успіх» (*etw. geht jmdm. in Fleisch und Blut über*), «взаємодія з авторитетами» (*das muss jmdm. der Neid lassen*), «активність / ініціативність» (*den Stier bei den Hörner packen/fassen*), «готовність навчатися» (*mit offenen Augen durch die Welt gehen*), «любов до порядку» (*päpstlicher als Papst sein*), та демонструє антимоделі подібної поведінки – «пінощі» (*am Abend wird der Faule fleißig*), «навчання, що важко дається» (*jmdm. raucht der Kopf*), «виснаження від навчання», (*David in Rüstung Saulus*), «неповага» (*jmdm. über die Achsel ansehen*), «робота, що не вдалася» (*gewogen und zu leicht befunden*).

В основі фразеологізмів покладено еталон, на підставі метафоричних перенесень ознак якого відбувається формування вторинної конотації словосполучення та закріплення фразеологічного значення. Серед еталонів на позначення праці в німецькій мові активно застосовуються іменники *Hand (Finger, Daumen), Achsel, Pferd (Sattel), Acker (sähen, ernten, Brot), Nuss* та ін.

Висновки. Дослідження показало, що сучасна фразеологічна картина світу ставлення німецького народу до праці багата та неоднорідна. Вона має тривалу історію формування під впливом історичних подій та особистостей, внутрішнього прагнення суспільства до розвитку та збагачення. Фразеологічна картина світу увібрала в себе усе багатство народної мудрості та досвіду й відображає не тільки уявлення німецького народу про працю, але й типи ставлення до власності, змагання, грошей, бідності / багатства, авторитетів, навчання та формулює моделі / зразки та антимоделі / антизразки поведінки.

Перспективи подальших досліджень. Дослідження діахронічного аспекту ставлення німецького народу до праці є невід'ємною складовою частиною комплексної побудови ціннісної картини світу німецького народу на матеріалі фразеологічних одиниць німецької мови.

Список використаної літератури

1. Бацевич Ф. С. Філософія мови / Ф. С. Бацевич. – К. : Академія, 2002. – 239 с.
2. Гуревич А. Я. Категории средневековой культуры / А. Я. Гуревич. – М. : [б. и.], 1984. – 350 с.
3. Карасик В. И. Языковой круг: личность, концепты, дискурс / В. И. Карасик. – Волгоград : Перемена, 2002. – 331 с.
4. Кудіна О. Ф. Перлини народної мудрості : посіб. для студ. та викл. вищ. навч. закл. / О. Ф. Кудіна, О. П. Пророченко. – Вінниця : НОВА КНИГА, 2005. – 320 с.
5. Наумов В. В. «Мульти-культи» как способ уничтожения национального языка / В. В. Наумов // *Alma mater* : вестн. высш. шк. – 2011. – № 4. – С. 79–86.
6. Тацит К. Сочинения.: В 2 т. Т. 1. *Анналы. Малые произведения.* / К. Тацит. – М. : Науч.-изд. центр «Ладомир», 1993. – 312 с.
7. Первоочередные задачи и методологические проблемы исследования фразеологического состава языка в контексте культуры // *Фразеология в контексте культуры* / отв. ред. В. Н. Телия. – М. : Языки русской культуры, 1999. – 333 с.
8. Binder G. *Epoche der Entscheidungen* / G. Binder // *Eine Geschichte des 20. Jahrhunderts.* – Stuttgart-Degerloch : Seewald Verlag, 1960. – 250 S.
9. Duden Redewendungen. *Wörterbuch der deutschen Idiomatik* / W. Scholze-Stubenrecht, W. Worsch. – Band 11, Dudenverlag, 2008. – 959 S.
10. Kraus H. *Geflügelte Bibelworte. Das Lexikon biblischer Redensarten* / Kraus Heinrich. – München : Beck, 1993.
11. Lutz R. *Lexikon der sprichwörtlichen Redensarten* / R. Lutz. – 5 Bände. – Freiburg i. Br., 1991.

Статтю подано до редколегії
21.03.2012 р.